

BEA vanaf 1 juli op internet

Geïnteresseerd in de ammoniakemissie van het eigen bedrijf? Vanaf 1 juli kan iedereen de Bedrijfsspecifieke Emissie Ammoniak (BEA) gebruiken.

BEA = BEX + extra's

BEA is een rekenprogramma ontwikkeld door Koeien & Kansen. BEA bouwt voort op de BEX. Is de BEX al ingevuld, dan kan met een paar extra vragen de BEA gedraaid worden. De extra vragen hebben betrekking op beweiding, bemesting, het staltype en het ruw-asgehalte van de gebruikte voeremiddelen. BEA kan niet zonder BEX gebruikt worden. Het afgelopen half jaar hebben de bedrijfsadviseurs van de Koeien & Kansen-bedrijven met BEA proefgedraaid. Unaniem vinden ze BEA een waardevol instrument.

Nu al 20% minder emissie

Voor 2010 zijn de berekeningen van de Koeien & Kansen-bedrijven nog niet klaar. Maar we schatten dat de bedrijven momenteel gemiddeld zo'n 20% onder de waarden in figuur 1 zitten en De Marke zelfs bijna 30%. Van 2006 zijn wel getallen beschikbaar. Figuur 2 laat zien dat de ammoniakemissie van de belangrijkste bedrijfs-onderdelen in Koeien & Kansen ook toen al lager lag dan voor het gemiddelde bedrijf. Dat is het directe effect van rantsoenmaatregelen. Goed voorbeeld daarvan is De Marke die ondanks geringe beweiding, dus veel

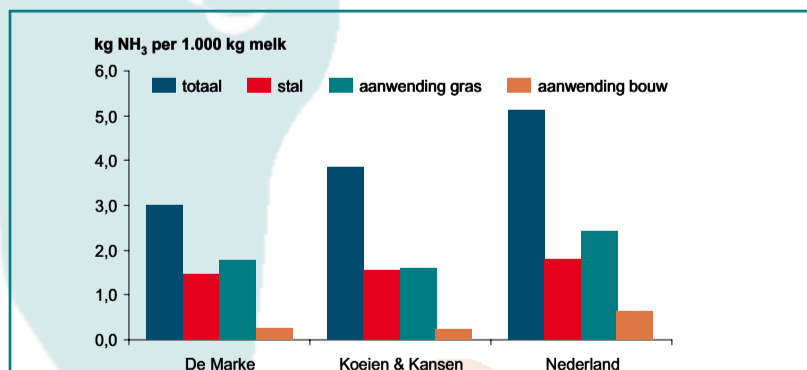
EMISSIENORMEN AMMONIAK				
De gemiddelde ammoniakemissie voor verschillende bedrijfstypen opgedeeld naar grondsoort en bedrijfsintensiteit in 2010 (in kg NH ₃ /ton melk).				
	Melkproductie in ton per ha			
	<10	10-14	14-18	>18
Klei	5,1	3,9	3,4	2,9
Veen	5,1	4,7	4,0	3,4
Nat zand	4,5	3,5	3,0	2,4
Droog zand	4,2	3,5	3,0	2,4
GEMIDDELD	4,9	4,0	3,5	2,9

Figuur 1. Toelichting van de BEA met daarin de ammoniakemissie van het gemiddelde Nederlandse melkveebedrijf op diverse grondsoorten en bij diverse intensiteiten.

De BEA berekent de totale ammoniakemissie van het bedrijf en de emissie van de verschillende bedrijfs-onderdelen: stal + opslag, aanwending mest op gras- en op bouwland en bij beweiding. In de toelichting van BEA staat een tabel (zie figuur 1) waarmee de veehouder kan zien hoe hoog de ammoniakemissie van een vergelijkbaar gemiddeld Nederlands bedrijf is. Het enige dat hij daarvoor nog moet doen, is voor zijn bedrijf bepalen tot welke grondsoort hij zijn bedrijf wil rekenen. Daarmee kan hij zijn eigen ammoniakemissie in het juiste perspectief plaatsen.

mest in de stal en veel mest aanwenden, toch een lage ammoniakemissie uit de stal en bij mestaanwending realiseert. Voor een goede vergelijking is De Marke in figuur 2 doorge-rekend zonder een emissiearme stal. Dit scheelt zo'n 15% op het totaal. Hiermee laat Koeien & Kansen zien dat het voor de Nederlandse melk-veehouderij mogelijk is om te vol-doen aan de vraag om de ammo-niakemissie verder te verminderen.

Léon Šebek

Figuur 2. Ammoniakemissie van De Marke, Koeien & Kansen-bedrijven en Nederland in 2006.

Nieuw jasje

De integratie van Koeien & Kansen in het EU-Interregproject DAIRYMAN is een goede reden om de vormgeving van de Koeien & Kansen-nieuwsbrief eens lekker op te poetsen. De grootste verandering is het aantal kolommen. Daarmee hopen we de leesbaarheid te vergroten en de nieuwsbrief nog aantrekkelijker te kunnen vormgeven. De kleurstelling is in grote lijnen gelijk gehouden.

Eddy Teenstra, eindredacteur

Column Michel de Haan

Nieuwe energie

"Nog 3 nachtjes slapen en dan komt mijn nieuwe fiets", vertelt mijn dochter van vijf enthousiast. Ze was toe aan een nieuwe. De oude was te klein en het mandje te kinderachtig. Helemaal blij was ze met haar nieuwe fiets. Vol overgave stortte ze zich op een flinke fietstocht naar oma. De vernieuwing gaf haar nog meer energie om lekker te fietsen.

Zo gebeurde het ook met het Koeien & Kansen. Het project draait alweer ruim tien jaar en heeft in die periode diverse projectleiders en contactpersonen bij de overheid zien komen en gaan. Wie herinnert zich niet Carel de Vries, Edo Biewenga en Herman Sniijders? Maar de betrokken veehouders hielden vol en bleven enthousiast hun bedrijf en sector vertegenwoordigen. Toch vonden we het nu zinvol om ook een aantal nieuwe bedrijven te werven. "Want", zo gaf een nieuwe vertegenwoordiger van de overheid aan, "we gaan bezig met nieuwe thema's als broei-kasgasemissie en daar passen ook nieuwe bedrijven bij." Een sectorvertegenwoordiger voegde daaraan toe "Bovendien laten we met nieuwe bedrijven zien dat ook andere, normale melkveebedrijven hetzelfde kunnen presteren als Koeien & Kansen-bedrijven". Trouwens, ook wij (de projectleiding) werden enthousiast van het vooruitzicht op nieuwe bedrijven.

Nieuwe gegevens, nieuwe mensen, nieuwe inzichten en nieuwe communicatiemogelijkheden. Dat zagen we als onderzoekers wel zitten. Keerzijde was dat we daarmee gedwongen waren om afscheid te nemen van een sub-

stantieel deel van de huidige bedrijven. Minimaal vijf van de 16.

Zoals te verwachten, was daarvoor weinig animo. Uiteindelijk hebben we toch vijf deelnemers bereid gevonden om ruimte te maken voor de nieuwkomers. Verderop in deze nieuwsbrief meer daarover. Zeker zo boeiend was de zoektocht naar vijf nieuwe veehouders. Dit begon met een persbericht in vakbladen en op internet. De enorme belangstelling, telefonisch en via de e-mail overtrof onze stoutste verwachtingen. Ruim 60 veehouders wilden graag bij het project horen. Na een hele dag stoeien wie we toch moesten gaan bezoeken, hebben we 18 interessante bedrijven uitgekozen. Daaruit hebben we uiteindelijk vijf enthousiaste veehouders verwelkomd in Koeien & Kansen; een typische Friese doorzetter, een Noord-Hollander met bijzonder hoge gewas- en melkproducties, een nuchtere Zuid-Hollander met een sobere en effectieve bedrijfsvoering, een fanatieke boer uit de Brabantse Kempen en een West-Brabander die in zijn eigen krachtvoer voorziet. Kijk, daar krijg ik nu energie van!

Michel de Haan, projectleider

KTC De Marke officieel geopend

Met de onthulling van een billboard opende Fons Goselink van de provincie Gelderland op donderdag 22 april officieel De Marke als 'Kennis Transfer Centrum' (KTC). De Marke vormt samen met 8 andere KTC's het hart van het EU-Interregproject DAIRYMAN. De KTC's spelen een centrale rol bij kennisoverdracht naar de sector, voorlichting, onderzoek en onderwijs.

Afscheid van vijf enthousiaste pioniers

Begin 2010 heeft Koeien & Kansen op indicatie van de opdrachtgevers vijf nieuwe deelnemers aangetrokken. Dit betekende gelijktijdig een afscheid van vijf pioniers van (ongeveer) het eerste uur. Hieronder blikken ze kort terug op hun Koeien & Kansen-tijd.

Bennie Bomers, Eibergen

GROOTSTE WINST: dat je regelmatig bij je collega's 'achter de deur kunt kijken' en zo kunt leren van hun aanpak en ervaringen.

ZAL MISSEN: de contacten met de andere deelnemers.

ZAL BESLIST NIET MISSEN: de meetwerken, waarin we van alles tot achter de komma moesten bijhouden.

Jan Eggink, Laren (Gld)

GROOTSTE WINST: de bevestiging dat groot niet zaligmakend is. Groei moet komen uit rendement en niet per definitie uit bedrijfsomvang.

ZAL MISSEN: de contacten met wetenschappers in en rond het project.

ZAL BESLIST NIET MISSEN: de discussies over natuur. Een grondgebonden veehouderij moet voorwaarden-scheppend zijn en dus niet zelf 'natuur maken'.

Sjoerd Miedema, Haskerdijken

GROOTSTE WINST: door goede informatie en de persoonlijke contacten met LNV'ers ben ik tot het inzicht gekomen dat ik niet moest intensiveren, maar juist extensiveren. En dat doe ik nu ook.

ZAL MISSEN: het netwerken, maar na Koeien & Kansen komen er vanzelf weer nieuwe.

ZAL BESLIST NIET MISSEN: de voor mijn doen hoge administratieve lasten.

Ad Schepens, Maarheeze

GROOTSTE WINST: een andere kijk op bedrijfsvoering en op het omgaan met eiwit en bemesting. Ik heb veel geleerd van de anderen en van hun cijfers. Mijn zandgrond is niet de beste grond, maar wel gemakkelijk. Inmiddels weet ik dat ook anderen zo hun problemen hebben.

ZAL MISSEN: de vele, interessante bijeenkomsten en de begeleiding.

ZAL BESLIST NIET MISSEN: BAP (BemestingAdviesProgramma), daar zag ik elk jaar weer tegenop.

Cor van Laarhoven, Loon op Zand

GROOTSTE WINST: dat ik nu veel eerder mijn dierlijke mest aanwend en daarmee efficiënter met m'n kostbare meststoffen omga.

ZAL MISSEN: het meedoen aan het onderzoek naar fosfaat, methaan en lachgas.

ZAL BESLIST NIET MISSEN: de discussies over de melkproductie per koe als middel voor efficiëntieverhoging. Het management van de veehouder is veel belangrijker!

Duurzame maïsteelt mogelijk

KTC Derval in West Frankrijk doet onderzoek met een zaaimachine die direct na het zaaien herbicide in de rij spuit in plaats van vollelds.

Voor de melkveehouderij op zandgrond is maïsteelt belangrijk. Zetmeelrijke, eiwitarme maïs combineert uitstekend met zetmeelarm, maar eiwitrijk gras. Dat is goed voor de koe en voor

het milieu, omdat maïs efficiënter met water omgaat en omdat een rantsoen met maïs de emissies van lachgas en ammoniak verlaagt. Bovendien kunnen veehouders met maïs op krachtvoer besparen.

In de zandgebieden hebben de waterbeheerders echter vaak problemen door die maïsteelt. Vooral de belasting van het grond- en oppervlaktewater met nitraat en soms ook herbiciden is dan zwaarder dan de Kaderrichtlijn Water toestaat. Ook de maïstellers zijn daar niet blij mee, omdat het immers duidt op een slechte benutting van grondstoffen. Het is dus alleszins de moeite waard de maïsteelt zodanig te verbeteren dat ook waterbeheerders tevreden zijn omdat aan de eisen van de Kaderrichtlijn Water wordt voldaan.

Tijdens een studiedag op De Marke hebben daarom een dertigtal deskundigen uit onderzoek, advies en handel hun teeltkennis en -ervaring gedeeld. Opvallend was dat geen van de aanwezigen zichzelf op alle onderdelen deskundig genoeg vond. Maar samen zijn ze dat wel. Kortom,

duurzame maïsteelt is dus goed mogelijk. Daarvoor moet dan wel de aanwezige kennis beter geschikt worden gemaakt voor de individuele teler en voor het specifieke perceel. De deskundigen denken dat je bedrijfs- en perceelssituaties veel gericht kunt benaderen met een (digitale) beslisboom. Koeien & Kansen is gevraagd om deze te ontwikkelen. De aanwezigen stellen daarvoor graag hun eigen deskundigheid beschikbaar.

Het bijeenbrengen van brede deskundigheid leidde ook tot frisse ideeën voor bedrijfssystemen. Vooral nieuwe combinaties van maïs- en volgteelt en de gevolgen daarvan voor rassenkeuze, bemesting en oogst, graslandvernieuwing en grondbewerking, kunnen zowel voor de teler als het milieu voordelig uitpakken. Dergelijke systemen zou je op voorloperbedrijven moeten demonstreren, zodat ook de brede praktijk hiervan kennis kan nemen.

Frans Aarts

DAIRYMAN-partners bijeen in Frankrijk

Tweemaal per jaar komen de partners in DAIRYMAN bijeen om de voortgang van het project te bespreken. Afgelopen april was de tweede bijeenkomst. Die vond plaats in Nantes, centrum van de regio Pays de la Loire in west Frankrijk. De tweedaagse bijeenkomsten bestaan uit een dag vergaderen en een dag met veldbezoeken. De eerste bijeenkomst was in december 2009 in Wageningen.

DAIRYMAN koppelt Koeien & Kansen en vergelijkbare projecten in noordwest Europa tot één netwerk van negen proef- en educatiecentra, de zogenaamde Knowledge Transfer Centre's (KTC's) – waaronder De Marke, 140 voorloperbedrijven, waaronder de 16 Nederlandse Koeien & Kansen-bedrijven en 14 kennisinstellingen, waaronder Wageningen UR.

Centraal in DAIRYMAN staat het verbeteren van de benutting van meststoffen en voer en het beperken van schade door gewasbeschermingsmiddelen. Inmiddels hebben we een inventarisatie gemaakt van hulpmiddelen die melkveehouders hiervoor in de diverse regio's gebruiken. De volgende stap is na te gaan of een hulpmiddel uit de ene regio ook van waarde kan zijn voor een andere. Op de foto (figuur 1) bijvoorbeeld een digitaal 'weerstation' dat Franse boeren gebruiken bij bespuitingen. Het apparaat meldt temperatuur, windsnelheid en luchtvochtigheid.

Alle 10 de deelnemende regio's hebben intussen een netwerk van voorloperbedrijven. Dit geeft een mooi beeld van de moderne melkveehouderij in noordwest Europa. Daarbij zien we grote verschillen tussen regio's als gevolg van verschillen in grond, klimaat, cultuur en nationale politiek. Maar er zijn ook veel overeenkomsten.

Afgelopen half jaar hebben we veel aandacht besteed aan afspraken maken voor het verzamelen van bedrijfsgegevens en de verwerking ervan, bijvoorbeeld in een mineralenbalans. Dat maakt een leerzame vergelijking tussen bedrijven mogelijk. De gegevens moeten het ook mogelijk maken om de emissies van broeikasgassen te berekenen. Hoe we dat gaan doen, bespreken we in september tijdens een speciale

Ilse van den Broeck van KTC Hooibeekehoeve (België) toont het mobiele weerstation dat KTC Derval gebruikt bij de gewasbescherming. Het toont achtereenvolgens windsnelheid, luchtvochtigheid en temperatuur.

workshop voorafgaand aan het congres van de European Grassland Federation in Kiel (Duitsland).

Vast onderdeel van de partnerbijeenkomsten zijn excursies naar een KTC en een voorloperbedrijf. In Pays de la Loire is dat KTC Derval. Vooral voor Nederland is Derval interessant omdat dit bedrijf, net als De Marke, erg ver is in het beperken van de mineralenoverschotten. Bovendien is Derval erg actief op het gebied van broeikasgassen en het beperken van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Na de lunch bezochten we een voorloperbedrijf, typerend voor de situatie in west Frankrijk. Het bedrijf met 74 melkkoeien, wat vleesvee en graan werd zeer professioneel gerund door een maatschap van drie veehouders. Door vrijwel alles zelf te doen drukten ze de uitgaven zodanig dat ze voldoende inkomen hadden. Meer vee wilden ze niet, want dat zou te veel vrije tijd kosten. Het verder drukken van de kosten vonden ze belangrijker, ondanks de, naar Nederlandse begrippen, lage veebezetting.

Frans Aarts

Veldexcursie op het voorloperbedrijf van Gaec le Coquelait in La Planche, Pays de la Loire.

Aan de slag met broeikasgassen

Vanaf 2010 gaat Koeien & Kansen aan de slag met de terugdringing van de uitstoot van broeikasgassen. Deze opdracht komt voort uit het convenant 'Schone en zuinige agrosectoren'. Hoe 30% reductie in 2014 ten opzicht van 1990 er voor de individuele bedrijven uit gaat zien, wordt nog berekend. Dit artikel geeft alvast een globaal beeld van waar het naartoe zal gaan.

Ontdekkingstocht

De Nederlandse melkveehouderij moet bijdragen aan de nationale vermindering van de uitstoot van broeikasgassen. Hiervoor hebben onder andere de overheid, de landbouwsectoren en de agro-industrie zich uitgesproken in het convenant 'Schone en zuinige agrosectoren'. Koeien & Kansen is gevraagd hierin voorop te lopen: waar liggen de oplossingen en waar zitten de grootste voetangels. Uiteindelijk moet Koeien & Kansen de Nederlandse melkveehouder laten zien wat er mogelijk is. De opdracht betekent voor De Marke dat het bedrijf in 2014 klimaatneutraal moet zijn. Voor de Koeien & Kansen-veehouders betekent het dat ze in 2014 de uitstoot van broeikasgassen met 30% verminderd moeten hebben ten opzichte van het gemiddelde Nederlandse melkveebedrijf in 1990 (referentiejaar van Kyoto-protocol).

Meten wordt berekenen

Het meten van broeikasgassen uitstoot op een melkveebedrijf is onbegonnen werk. Alles gaat daarom via berekeningen. Zo zijn er op internet diverse Nederlandse rekentools be-

schikbaar waarmee je de uitstoot van broeikasgassen kunt berekenen, bijvoorbeeld de Broeikasgaswijzer van Stimuland, ASG, DLV en de GIBO-groep en de Klimaatlat van CLM. Figuur 1 toont voor de Koeien & Kansen-bedrijven het resultaat van de Broeikasgaswijzer. De grootste verschillen zitten in de lachgasemissie. Dit is vooral toe te schrijven aan verschillen in grondsoort. Toch is deze informatie niet voldoende. Je kunt namelijk niet zien hoe groot het effect is van specifieke maatregelen die de uitstoot van broeikasgassen verminderen. Een melkveehouder weet dus dan nog steeds niet of hij zijn bedrijfsmanagement op een efficiënte manier heeft aangepast. Daarom gaat Koeien & Kansen een rekenmethodiek ontwikkelen waarmee dit wel te zien is. Door daarin samen te werken met onze partners in DAIRYMAN, zorgen we voor een internationaal gedragen methodiek.

Om in 2014 30% reductie te realiseren zal voor zowel de lachgas- als de methaanemissie, de gemiddelde doelstelling ten opzichte van 2009 (zie figuur 1) voor Koeien & Kansen ongeveer op 15-20% liggen. Hoe de 1990-norm en daarmee de individuele doelstelling voor de Koeien & Kansen-bedrijven gaat worden, is bij het verschijnen van deze nieuwsbrief helaas nog niet bekend. Het blijft dus nog even spannend.

Waar gaat het naartoe?

Op dit moment is onduidelijk hoe hoog de gemiddelde Nederlandse emissie van een melkveebedrijf in

1990 was. Dat gaan we als eerste in beeld brengen, uitgesplitst voor bedrijven op zand, klei en veen. Pas dan kunnen we de emissiedoelstelling van de Koeien & Kansen-bedrijven bepalen voor 2014.

Figuur 2 en 3 geven een idee van waar we staan en waar we naartoe moeten. De getallen voor het gemiddelde in 1990 zijn indicatief. Ze zijn afgeleid van de gemiddelde getallen van 2003 die wel beschikbaar waren. Daarbij is aangenomen dat de nationale vermindering voor de broeikasgasuitstoot uit de Nederlandse melkveehouderij toen 17% bedroeg ten opzichte van 1990.

Om in 2014 30% reductie te realiseren zal voor zowel de lachgas- als de methaanemissie, de gemiddelde doelstelling ten opzichte van 2009 (zie figuur 1) voor Koeien & Kansen ongeveer op 15-20% liggen. Hoe de 1990-norm en daarmee de individuele doelstelling voor de Koeien & Kansen-bedrijven gaat worden, is bij het verschijnen van deze nieuwsbrief helaas nog niet bekend. Het blijft dus nog even spannend.

Léon Šebek

Mogen wij u voorstellen?

Dit zijn de vijf nieuwe pioniers van Koeien & Kansen en DAIRYMAN. Kenmerkend is hun grote diversiteit, gedrevenheid en persoonlijkheid. Ongetwijfeld zult u nog veel van ze horen!

Richard de Wolff in Spanga, een typische Friese doorzetter
"Omdat ik nog wel 20 jaar wil boeren, ben ik er geïnteresseerd in het project Koeien & Kansen"
 Melkvee: 130 stuks á 8.000 kg melk
 Grond: 100 ha, waarvan 25 ha van Staatsbosbeheer en 28 ha maïs
 Grondsoort: klei en klei-op-veen met een goede tot matige ontwatering
 Opmerking: deelnemer economische studieclubs

Rijk Baltus in Middenmeer, een Noord-Hollander met hoge gewas- en melkproducties
"Gezonde koeien kosten geen tijd, zeker met robots"
 Melkvee: 105 stuks á 10.500 kg melk
 Grond: 65 ha vruchtbare kleigrond
 Opmerking: summerfeeding en twee melkrobots

Coen Hagoort in Waarder, een nuchtere Zuid-Hollander met een sobere, effectieve bedrijfsvoering
"Eenvoud is troef, omdat we met zo weinig mogelijke arbeid het werk willen rondzetten"
 Melkvee: 130 stuks á 8.500 kg melk
 Grond: 60 ha matig ontwaterde veengrond
 Opmerking: oog en hart voor dierwelzijn en milieu

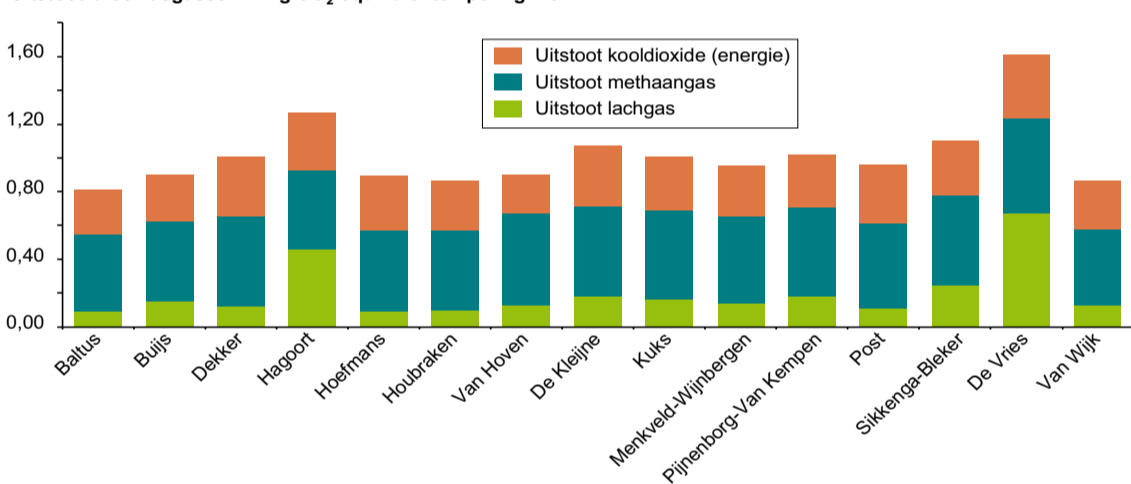

Adrian Houbraken in Bergeijk, een fanatieke boer uit de Brabantse Kempen
"Duurzaamheid moet hand in hand gaan met bedrijfseconomie"
 Melkvee: 100 stuks á 9.500 kg melk
 Grond: 42 ha grotendeels goed vochthoudende beekdalgrond
 Opmerking: focus op duurzaamheid

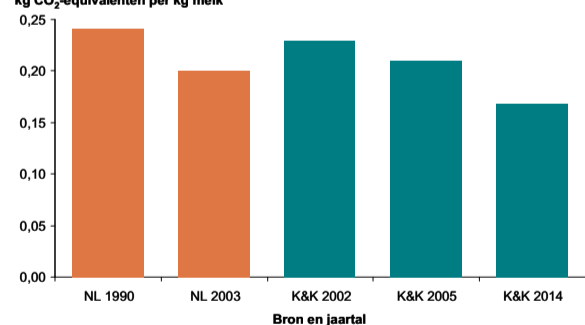
Joris Buijs in Etten-Leur, een West-Brabander die in zijn eigen krachtvoer voorziet.
"We moeten doen wat een ander niet doet"
 Melkvee: 9.500 – 10.000 kg melk
 Grond: 80 ha grond, deels zand, deels klei
 Opmerking: voorzien in de eigen eiwitbehoefte

Uitstoot broeikasgassen in kg CO₂-equivalenten per kg melk

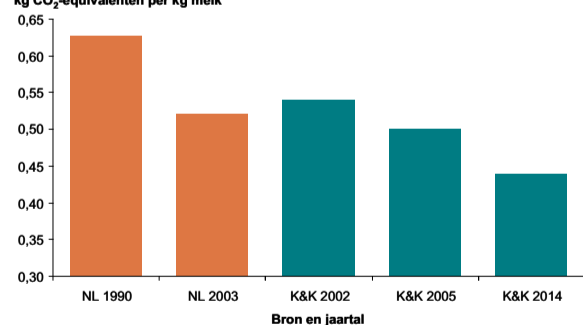
Figuur 1 Uitstoot van broeikasgassen op Koeien & Kansen-bedrijven in CO₂-equivalenten per kg melk berekend met de Broeikasgaswijzer (www.broeikasgaswijzer.nl).

kg CO₂-equivalenten per kg melk

Figuur 2 Berekende lachgasemissie van het Nederlandse melkveebedrijf en de Koeien & Kansen-bedrijven in CO₂-equivalenten per kg melk.

kg CO₂-equivalenten per kg melk

Figuur 3 Berekende methaangasemissie van het Nederlandse melkveebedrijf en de Koeien & Kansen-bedrijven in CO₂-equivalenten per kg melk.

DAIRYMAN stelt mestscheider beschikbaar voor demonstraties

Vanaf de opening van KTC De Marke op 22 april beschikt DAIRYMAN over een mobiele mestscheider. De scheider, een schroefpersfilter, is in eerste instantie aangeschaft voor onderzoek en demonstraties in DAIRYMAN. Maar ook geïnteresseerde melkveehouders en studiegroepen kunnen de scheider tegen een kleine vergoeding gebruiken voor demo's en praktijktesten. Voor meer informatie over beschikbaarheid, kosten en gebruiksvoorwaarden kunt u contact opnemen met Gerjan Hilhorst van KTC De Marke, 0320 238011 of 0575 467323.

Koeien & Kansen werkt aan een toekomst voor schone melkers. Het project is een samenwerkingsverband van 16 melkveehouders, proefbedrijf De Marke, Wageningen UR en adviesdiensten. Op verzoek van het ministerie van LNV en PZ toetst, evalueert en verbetert het project de effectiviteit en uitvoerbaarheid van (voorgenomen) mest- en milieuwetgeving onder praktijkomstandigheden en ondersteunt het de Nederlandse melkveehouderijsector bij de implementatie ervan. Koeien & Kansen is onderdeel van het noordwest Europese Interreg IVB-project DAIRYMAN. De resultaten van Koeien & Kansen vindt u op: www.koeienkansen.nl en www.interregdairyman.eu. Voor vragen kunt u mailen naar: info@koeienkansen.nl.

Doorbreek de afhankelijkheid van kunstmest

Doorbreek de afhankelijkheid van kunstmest door betere benutting van eigen mest. Onder dat motto doen vijf Koeien & Kansen-deelnemers ervaringen op met het gebruik van de dikke en dunne fractie van gescheiden runderdrijfmest. De melkveehouders zijn enthousiast en gemotiveerd.

Het gebruik van dierlijke mest is gebonden aan een maximum. Daarom moeten veel bedrijven mest afvoeren. Best jammer, omdat daarmee een tekort aan stikstof en/of fosfaat kan ontstaan dat de veehouder vervolgens weer met kunstmest moet aanvullen. Deze kunstmestbehoefte kan hij echter verlagen door optimaal gebruik te maken van de op het bedrijf geproduceerde mest. Bijvoorbeeld door scheiding van mest in een dunne en een dikke fractie. Dit jaar is op de bedrijven De Kleijne, Van Wijk, Post, Dekker en Pijnenborg-Van Kempen een start gemaakt met onderzoek naar de mogelijkheden van mestscheiding. Vertrekpunt is het verhogen van de benutting van meststoffen.

Dunne en de dikke fractie gericht inzetten

In drijfmest komt organisch gebonden stikstof en minerale stikstof voor. Minerale stikstof is, in tegenstelling tot organisch gebonden stikstof, vrij snel beschikbaar voor gewasopname. De dunne fractie bevat meer minerale stikstof en minder organische gebonden stikstof dan drijfmest. Stikstof uit de dunne fractie komt na aanwending dus sneller beschikbaar voor gewasopname, dan stikstof in drijfmest. Maar de organische-stof toevoer met dun is lager. De dunne fractie past dus goed op percelen

waar de stikstof vrij snel beschikbaar moet zijn en waar de organische-stof toevoer naar de bodem niet afhankelijk is van mest, bijvoorbeeld in de tweede en latere snedes gras.

De dikke fractie bevat een groot deel van de organische stof uit drijfmest. De verhouding stikstof-fosfaat is hierdoor lager dan in drijfmest. Bovendien komt de veelal gebonden stikstof later beschikbaar. Veel melkveehouders kiezen ervoor om alleen met de dikke fractie de niet-plaatsbare fosfaat af te voeren. Toch is ook het scheiden van de overgebleven mest en de toepassing van de dikke fractie op het eigen bedrijf een optie. En dan met name vroeg in het groeiseizoen en op percelen met een hoge behoefte aan organische stof.

Vliegende start

Met deze uitgangspunten hebben we bemestingsplannen gemaakt met daarin drijfmest, de dunne fractie en – op sommige bedrijven ook – de dikke fractie. Daarbij komen direct een paar praktische vragen om de hoek. Hoeveel mest gaan we scheiden? Welke scheider gebruiken? Hoelang duurt het scheiden? Hoe slaan we de scheidingsproducten op? Eerste leerpunt is dat sommige bedrijven al in het najaar moeten beginnen met scheiding om voor de eerste bemesting voldoende voorraad dunne frac-

De mobiele schroefpersfilter van Smicon produceert een mooie, droge, dikke fractie op het bedrijf van Post in Nieuweroord (Dr).

tie te hebben. Dit verkleint ook gelijk de tijdsdruk en maakt het bovendien mogelijk de dikke fractie nog af te zetten voor najaarstoepassing in de akkerbouw. Uiteraard is daar wel voldoende opslag voor nodig. Inmiddels zijn de eerste percelen bemest. Uit de opbrengstenbepalingen zal moeten blijken of de verwachtingen uitkomen.

Van bedrijf tot kavel

De aanpak en de uitvoering verschilt op de bedrijven. Jos De Kleijne, met zijn bedrijf op droog zand, streeft ernaar om kunstmest op zijn hele bedrijf

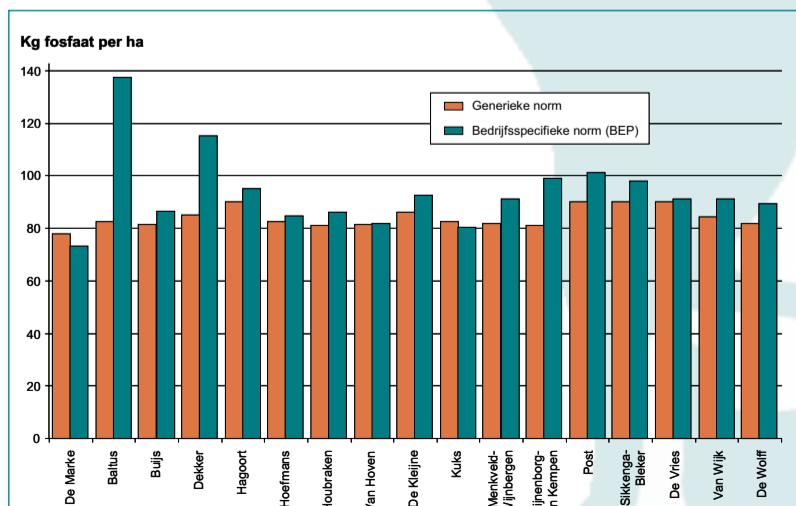
overbodig te maken. Ook Kees van Wijk past de scheidingsproducten op bedrijfsschaal toe. Post en Dekker gebruiken de dunne fractie maar op een aantal kavels. Dat maakt ook een vergelijk tussen wel en niet met de dunne fractie behandelde percelen mogelijk. Op het bedrijf van Mark Pijnenborg ligt een veldproef naar de werking van stikstof in de dunne fractie die bij aanwending gemengd is met drijfmest of die apart is toegevoerd als aanvulling op drijfmest.

Koos Verloop en Michel de Haan

11 november 2010 themadag fosfaatbemesting

Om niet teveel fosfaat naar het milieu te verliezen, streeft de overheid naar fosfaatevenwichtsbemesting in 2015. Dus net zoveel fosfaat bemesten als het gewas aan de bodem onttrekt. De voorgestelde normen gaan uit van een verwachte onttrekking van grasland gemiddeld van 90 kg fosfaat per ha. Voor maïsland is dit 60 kg. Gemiddeld mag dit dan aardig kloppen, maar tussen bedrijven zitten grote

verschillen, zie figuur 1. Voor Koeien & Kansen aanleiding om een methodiek te ontwikkelen die de bedrijfsspecifieke fosfaatonttrekking bepaalt (BEP). Op donderdag 11 november willen we deze BEP-methodiek presenteren en bediscussiëren met belangstellenden en belanghebbenden. Schrijf deze datum dus alvast in uw agenda!

Figuur 1 Generieke fosfaatonttrekking, norm 2015 bij toestand neutraal, en bedrijfsspecifieke fosfaatonttrekking op Koeien & Kansen-bedrijven bij toestand neutraal.

Dunne fractie na mestscheiding.

DAIRYMAN daagt studenten uit

DAIRYMAN daagt agrarische studenten van mbo, hbo en universiteit uit om een korte (max. 10 minuten) film te maken over 'Duurzame melkveehouderij in Nederland' en daarmee mee te doen aan de DAIRYMAN Documentary Challenge. Het karakter van de film (fictie of documentaire) is vrij in te vullen. Ook de keuze van onderwerp is vrij, zolang de film maar een relatie heeft met duurzame melkveehouderij. Een jury zal de inzendingen beoordelen en de winnaars aanwijzen. Het winnende team mag zijn film presenteren tijdens een internationale DAIRYMAN-bijeenkomst. Meer informatie is verkrijgbaar bij Koos Verloop, 0317 480525.

Colofon

Auteurs: allen werkzaam bij Wageningen UR (University & Research centre) tenzij anders vermeld.

Redactie: Eddy Teenstra
Vormgeving: Herma Daus
Wageningen UR, Communication Services
Fotografie: Wageningen UR en Fotobureau Tiernego, Lelystad

Druk: Drukkerij Cabri B.V., Lelystad

Secretariaat Koeien & Kansen
Postbus 65
8200 AB Lelystad
tel. 0320-293302 / 238238
fax. 0320 - 238022
info@koeienkansen.nl

www.koeienkansen.nl
www.interregdairyman.eu

De nieuwsbrief is gratis aan te vragen bij het secretariaat. Overname van artikelen is toegestaan mits voorzien van duidelijke bronvermelding.